

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
پایان نامه دوره کارشناسی ارشد در رشته حقوق جزا و جرم شناسی

موضوع:

رجم در حقوق کیفری ایران

استاد راهنما:

دکتر ابوالحسن شاکری

استاد مشاور:

دکتر سید ابراهیم قدسی

نام دانشجو:

سید شجاع موسوی الندانی

بهمن ماه ۱۳۹۰

سَمِيعٌ عَلِيمٌ
اللَّهُ يَسْمَعُ
اللَّهُ يَسْمَعُ

دانشگاه مازندران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد در رشته حقوق جزا و جرم شناسی

موضوع:

رجم در حقوق کیفری ایران

استاد راهنما:

دکتر ابوالحسن شاکری

استاد مشاور:

دکتر سید ابراهیم قدسی

اساتید داور:

۱. دکتر محمد محسنی

۲. دکتر اسماعیل هادی تبار

دانشجو:

سید شجاع موسوی الوندانی

بهمن ماه ۱۳۹۰

چکیده

"رجم" یکی از مجازاتهای مقررّه در قانون مجازات اسلامی و به معنای سنگسار کردن و در مورد یکی از جرایم مشمول حدود اعمال می شود. در قرآن هم حکم آن بیان نشده است. اما در ماده ۸۳ مجازات، زنای محصنه، حدّ رجم مقرر گردید که رجم از سال ۶۱ با تصویب قانون حدود، وارد حقوق جزایی ایران شده است. ما در این پایان نامه، با توجه به عدم وجود نص قرآنی، شرعی یا غیر شرعی بودن و یافتن ریشه فقهی، کیفیت و تشریفات اجرا، ادله اثباتی، تطبیق قانون موضوعه ایران با استناد به این منابع و قابلیت تبدیل به مجازات دیگر یا تعطیل شدن اجرای آن را مورد بررسی قرار می دهیم.

رجم با استفاده از روایات وارده از سیره رسول گرامی اسلام (ص) و ائمه معصوم (ع) به اثبات رسیده است. ادله اثبات زنای محصنه اقرار مرتکب و یینه است. برای اجرای حدّ رجم گودالی حفر و محکوم، اگر مرد است تا کمر و اگر زن باشد، تا نزدیکی سینه در آن دفن می گردد. رجم را نمی توان با بی هوشی یا بی حس کردن محکوم و یا به صورت غیر علنی و در خفا اجرا نمود، زیرا که درد کشیدن محکوم و علنی بودن اجرا و لزوم شرکت دیگران برای اجرا، مشاهده و عبرت گیری آنان، از خصوصیات رجم است. اجرای بی حسّی یا بی هوش نمودن محکوم و یا تبدیل رجم به قتل، موجب محرومیت وی از حقّ فرار می گردد.

واژه های کلیدی

حدود، زنا، محصن، محصنه، رجم، گودال، دفن

سپاسگزاری

سپاس خدای را سزاست که هر چه هست از اوست
بی یاد و نامش نمی توان آغاز کرد و به سرانجام رساند.

به مصداق کلام شریف

« من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق »

بر خود فرض می دانم تا از زحمات، راهنمایی و ارشادات ارزنده استادان ارجمند

جناب آقای دکتر ابوالحسن شاکری، استاد راهنما

و

جناب آقای دکتر سیدابراهیم قدسی، استاد مشاور

صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم و همچنین مراتب سپاس خود را از استادان محترم جناب

آقای دکتر محمد محسنی و جناب آقای دکتر اسماعیل هادی تبار که زحمت داوری را

متقبل شده اند و جناب آقای دکتر علی نقی و همه اساتید گرانقدری که در طول دوره

تحصیلی، مرا مورد لطفشان قرار داده اند، ابراز نمایم .

تقدیم به

همسرگرامی به پاس زحمت ها، تشویق، همراهی و تحملشان در مسیر تحصیل، که نقش شایانی را ایفا نموده اند. همچنین به فرزندان عزیزم به این امید که مشکلات روزمره و ظاهر فریبنده دنیا، هیچگاه آنها را از راه تحصیل و کسب مدارج علمی باز ندارد و با تلاش و پشتکار، در حدّ توان و استعداد خویش و مغتنم شمردن فرصتها و حفظ ارزشهای دینی و ملی، با هدف خدمت هر چه بهتر به میهن اسلامی، ثابت قدم و استوارتر گام بردارند.

۱.....	مقدمه.....
۷.....	فصل اول - کلیات.....
۷.....	۱-۱- مفهوم شناسی.....
۷.....	۱-۱-۱- مفهوم حدود.....
۸.....	۱-۱-۱-۱- حدّ عام.....
۸.....	۱-۱-۱-۲- حدّ خاص.....
۱۰.....	۱-۲- مفهوم زنا.....
۱۱.....	۱-۳- مفهوم زنای محصنه.....
۱۴.....	۱-۴- مفهوم رجم.....
۱۴.....	۱-۴-۱- مفهوم رجم در قرآن.....
۱۵.....	۱-۴-۲- مفهوم رجم در کلام فقها.....
۱۶.....	۱-۴-۳- مفهوم رجم در حقوق کیفری.....
۱۷.....	۱-۲- تاریخچه رجم.....
۱۷.....	۱-۲-۱- تاریخچه رجم قبل از اسلام.....
۱۸.....	۱-۲-۲- تاریخچه رجم در اسلام.....
۲۱.....	۱-۳-۲- رجم در دیگر ملل اسلامی.....
۲۱.....	۱-۴-۲- تاریخچه رجم در قانون کیفری ایران.....
۲۲.....	۱-۳- مبانی جرم انگاری کیفر رجم.....
۲۳.....	۱-۳-۱- حفظ کیان خانواده.....
۲۴.....	۱-۳-۲- حفظ جامعه از فساد و پاسداری از ارزشهای اخلاقی.....
۲۵.....	۱-۳-۳- تنفر عمومی.....
۲۶.....	فصل دوم - موجب رجم.....
۲۶.....	۱-۲- تحقّق زنای محصنه.....
۲۶.....	۱-۱-۲- خصوصیات مرتکب جرم.....
۲۷.....	(الف)- مذکر بودن فاعل.....
۲۷.....	(ب)- مونث بودن مفعول.....
۲۸.....	(ج)- همسر دار بودن.....

- اول- دائمی بودن زوجیت ۲۹
- دوم- نکاح صحیح ۳۰
- سوم- مدخوله بودن ۳۰
- چهارم- امکان وقوع نزدیکی ۳۱
- (د)- بلوغ ۳۳
- اول- بلوغ زوجین ۳۳
- دوم- بلوغ طرف زنا ۳۳
- (ه)- حرمت ذاتی ۳۵
- ۲-۱-۲- عنصر مادی ۳۴
- (الف)- جماع در قبل یا دبر ۳۵
- (ب)- دخول به میزان حشفه ۳۶
- ۲-۱-۳- عنصر روانی ۳۶
- (الف)- عقل ۳۶
- (ب)- عدم وجود شبهه ۳۸
- (ج)- علم ۳۸
- (د)- اختیار ۳۸
- ۲-۱-۴- عنصر قانونی ۳۹
- ۲-۲- آیین دادرسی ۴۰
- ۲-۲-۱- ادله اثبات دعوی ۴۰
- ۲-۲-۱- اقرار ۴۱
- (الف)- تعداد اقرار ۴۲
- (ب)- شرایط اقرار ۴۳
- ۲-۲-۱-۲- شهادت ۴۳
- (الف)- تعداد شهود ۴۴
- (ب)- شرایط شهود ۴۵
- (اول)- صداقت ۴۶
- (دوم)- ذکوریت ۴۶
- (سوم)- اسلام ۴۶
- (ج)- نحوه مشاهده ۴۷
- (د)- نحوه ادای شهادت ۴۹

- ۵۰.....علم قاضی.....۳-۱-۲-۲
- ۵۱.....نحوه‌ی رسیدگی به زنای مستوجب رجم.....۲-۲-۲
- ۵۳.....احکام و مجازات زنا.....۳-۲-۲
- ۵۳.....آیات مربوط به زنا.....۱-۳-۲-۲
- ۵۳.....(اول)- آیات اختلافی فقها.....
- ۵۵.....(دوم)- آیه صریح مربوط به زنا.....
- ۵۵.....مجازات زنا در قرآن.....۲-۳-۲-۲
- ۵۷.....احکام زنا در قانون مجازات اسلامی.....۳-۳-۲-۲
- ۵۸.....**فصل سوم - اجرای رجم**.....
- ۵۸.....۱-۳- تشریفات اجرا.....
- ۶۱.....۲-۳- کیفیت اجرا.....
- ۶۲.....۱-۲-۳- حفر گودال مخصوص و دفن محکوم برای رجم.....
- ۶۴.....۱-۱-۲-۳- نظریه تفکیک به اعتبار ادله اثباتی.....
- ۶۴.....(الف)- عدم جواز حفر در صورت اثبات جرم با اقرار.....
- ۶۵.....(ب)- جواز حفر در صورت اثبات جرم با بیینه.....
- ۶۵.....۲-۱-۲-۳- نظریه تفکیک به اعتبار جنسیت محکوم.....
- ۶۶.....۳-۱-۲-۳- میزان گودی.....
- ۶۶.....(الف)- وجوب حدّ خاص.....
- ۶۷.....(ب)- استحباب حدّ خاص.....
- ۶۸.....(ج)- عدم وجود حدّ خاص.....
- ۶۸.....۴-۱-۲-۳- فلسفه حفر گودال.....
- ۶۹.....(اول)- بخاطر شخص مرجوم.....
- ۶۹.....(الف)- ستر عورت مرجوم.....
- ۶۹.....(ب)- حفظ سایر اعضای بدن مرجوم.....
- ۷۰.....(دوم)- تسهیل اجرای رجم برای دیگران.....
- ۷۰.....(سوم)- جلوگیری از فرار.....
- ۷۱.....۲-۲-۳- ضرورت شرکت مردم در اجرای رجم.....
- ۷۲.....۱-۲-۲-۳- تعداد افراد لازم جهت اجرای حد.....
- ۷۳.....(الف)- حدّ اقل یک نفر.....
- ۷۳.....(ب)- حدّ اقل دو نفر.....

- ج) - حدّ اقل سه نفر ۷۴
- د) - حدّ اقل چهار نفر ۷۴
- ه) - حدّ اقل ده نفر ۷۵
- و) - رجوع به عرف ۷۵
- ۳-۲-۲-۲ - شرایط افراد شرکت کننده در رجم ۷۶
- ۳-۲-۳ - لزوم اجرای علنی رجم ۷۷
- ۳-۲-۳-۱ - هدف اجرای علنی رجم ۷۸
- ۳-۲-۳-۲ - موافقین اجرای علنی رجم ۷۹
- الف) - قائلین به وجوب اجرای علنی حدود و دلایل آنها ۷۹
- اول) - آیهٔ دوم سوره نور ۸۰
- دوم) - روایات ۸۰
- ب) - قائلین به استحباب اجرای علنی حدود ۸۱
- ۳-۲-۴ - اندازهٔ سنگ در اجرای رجم ۸۲
- ۳-۲-۵ - استفاده از داروهای بی حسّی یا بی هوشی در اجرای رجم ۸۴
- ۳-۲-۵-۱ - موضوعیت داشتن درد در کیفر رجم ۸۵
- ۳-۲-۵-۲ - دلایل لزوم دردناک بودن کیفر ۸۷
- الف) - آیات حدود ۸۷
- ب) - روایات ۸۸
- ج) - آراء فقها ۸۹
- ۳-۲-۶ - شروع به رجم ۹۰
- فصل چهارم - موانع رجم** ۹۳
- ۴-۱ - موانع موجب تأخیر اجرای رجم ۹۳
- ۴-۱-۱ - موانع مخصوص زنان (بارداری، نفّاس و شیردهی محکوم) ۹۳
- ۴-۱-۲ - اجتماع حد جلد با حد رجم ۹۴
- ۴-۱-۳ - جنون و مستی ۹۶
- ۴-۲ - موانع مسقط رجم ۹۷
- ۴-۲-۱ - موانع اثبات حدّ رجم ۹۸
- ۴-۱-۲-۱ - عدم بلوغ یکی از طرفین ۹۸
- ۴-۲-۱-۲ - جنون یکی از طرفین ۹۸
- ۴-۲-۱-۳ - توبه‌ی بزه کار ۹۹

۱۰۰ ۴-۱-۲-۴- شهبه
۱۰۰ ۴-۱-۲-۵- اجبار، اکراه و اضطرار
۱۰۳ ۴-۱-۲-۶- جهل
۱۰۳ ۴-۲-۲- موانع صدور حکم رجم
۱۰۴ ۴-۲-۱- انکار بعد از اقرار
۱۰۵ ۴-۲-۲- توبه و عفو
۱۰۶ ۴-۲-۳- موانع اجرای حکم
۱۰۶ ۴-۲-۱- فوت محکوم به رجم
۱۰۶ ۴-۲-۲- انکار محکوم
۱۰۷ ۴-۲-۳- فرار محکوم مقر از گودال رجم
۱۰۸ ۴-۲-۳- فرار شهود هنگام اجرای حکم
۱۰۹ ۴-۳- تبدیل رجم
۱۱۴ فصل پنجم- نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۱۴ ۵-۱- نتیجه گیری
۱۱۶ ۵-۲- پیشنهادات
۱۱۷ منابع و مأخذ
۱۲۴ چکیده انگلیسی

اسلام، در قبال اعمال خلاف شرع، جهت طهارت نسل و تامین مصالح عمومی جامعه کیفرهایی معین نموده است. در چنین نظامی، اگر افراد جامعه ملتزم پایبندی به قانون الهی باشند، این پایبندی، مصالح و سلامت کل جامعه و همچنین امنیت آنها را تأمین خواهد کرد. این امر جز با برخورد با متجاوزان به قانون و اعمال مجازات های متناسب محقق نخواهد شد. لذا یکی مجازات های معینه در سیستم کیفری اسلام حدود و از زیر مجموعه ی آن، رجم و در برابر زنای محصنه می باشد که در مقابل آمیزش نامشروع زن و مرد همسر دار، با مرد یا زن دیگر می باشد. گرچه در قرآن از رجم به معنای اصطلاحی رایج، سخنی به میان نیامده است، ولی سنت و سیره ی پیامبر اکرم (ص) و ائمه ی معصوم (ع) ادله ای هستند که در راستای اثبات مشروعیت اجرای این حد، در منابع فقهی مورد استناد واقع شده اند. لذا منابع تاریخی منقول از علمای شیعه و اهل سنت حکایت از اجرای این حد به دست خود رسول گرامی اسلام (ص) دارند و نمونه ی بارز آن، رجم شخصی بنام «ماعزبن مالک» و یا صدور حکم رجم توسط حضرت امیر (ع) می باشد که تقریباً تمام کتب فقهی به آن استناد جسته اند.

لذا عدم بیان این حکم در قرآن، دلیلی بر عدم مشروعیت آن نمی باشد. فقها اعم از شیعه و سنی، اختلاف نظری راجع به اثبات وجود رجم در اسلام ندارند. گرچه نسبت به موارد اثبات آن و یا برخی از شرایط، اختلاف آرای دیدی می شود.

ذکر این نکته نیز خالی از فایده نخواهد بود که شریعت اسلام نسبت به اثبات جرم به خصوص در جرایم منافی عفت، مسامحه و اغماض زیادی قائل شده است که از ویژگی های خاص کیفرهای اسلامی است و به عبارتی می توان گفت که سیاست جنایی اسلام در بحث جرایم مشمول حدود، بیشتر بنا را بر چشم پوشی و نهاده است تا اینکه این جرایم هویدا نگردند و جلوی شیوع فحشا در جامعه گرفته شود. به همین دلیل است که برای اثبات آنها سختگیری فراوانی نموده است و حتی تنبیهاتی را برای اعلام کنندگان این جرم که ناتوان در اثبات ادعای خویش می باشند، در نظر گرفته است.

زیرا در صورت اثبات زنا و تکرر اجرای حکم مجازات آن، تجرّی و جرأت مرتکبین را در جامعه زیاد

می‌نماید. شاید بتوان گفت که شارع با مخفی نگه داشتن و عدم اثبات چنین جرمی، در صدد حفظ قباحت و زشتی آن در جامعه بوده و بدینوسیله خواست تا افراد جامعه با چنین فعلی، به عنوان یک عمل شنیع و قبیح بنگرند. اگر اثبات چنین جرمی به راحتی امکان پذیر باشد، آن گاه قبح و زشتی خود را از دست داده و باعث شیوع فحشا در جامعه می‌شود.

صاحب جواهر حدیثی را از رسول خدا (ص) نقل نموده که فرمود: «اگر با توبه آن را بپوشانید، برای شما نیکو است و همچنین مستحب است که شهود از ادای گواهی پرهیز نمایند، تا این امر بر مومنین پوشیده بماند... بلکه حاکم هم باید تا می‌تواند شهود را از ادای گواهی منصرف نماید».[^۱]

شرایط حاکم بر ادله‌ی اثبات جرایم جنسی در شریعت اسلام هم به گونه‌ای است که اثبات آنها در شرایط عادی مشکل است و از طرفی هم مسلمانان از تجسس در این امور منع شده‌اند. در مبحث زنا، ادله‌ی اثباتی بسیار سخت و برای اجرای حد آن، ضوابط فراوانی تعیین کرده که جمع شدن همه آنها بسیار مشکل یا بعید است. مانند اینکه چهار شاهد با شرایط خاصی مانند «همچون میل را در سرمه دان دیدن»، «شهادت دادن بدون وجود هرگونه تناقض در گفتار»، «چهار بار اقرار زانی در چهار مجلس» و ... محدودیت‌هایی هستند که نشان دهنده‌ی سیاست جنایی اسلام بر منع اجرای مجازات‌ها تا حد ممکن است.

در مقابل، مجازات آن هم در صورت اثبات سخت و شدید خواهد بود و آن هم زمانی است که مرتکب پرده‌های عفت را دریده و از ارتکاب جرائم به صورت علنی، هیچ ابایی نداشته باشد.

در مورد اصل ثبوت زنا، بر اساس آیه‌ی ۱۵ سوره نساء، شهادت چهار شاهد شرط شده است و به تبع آن در فقه برای شهود نیز شرایطی تعیین گردیده است که اثبات آن را سخت تر می‌کند. با وجود این شرایط، افرادی گرفتار و مجرم شناخته می‌شوند که هیچ قید و بندی نداشته باشند و مسلماً قانون هم با چنین اشخاصی برخورد سخت داشته و به شدیدترین مجازات گرفتارشان می‌نماید تا مایه‌ی عبرت و پند دیگران گردند و جامعه نیز از زشتی‌ها و تجاوزها سالم و مصون بماند. البته در هنگام اجرای مجازات نیز دخالت عاطفه و احساسات منع گردیده است. همچنان که خداوند متعال در آیه‌ی دوم سوره‌ی مبارکه‌ی نور، در

^۱ - «لو سترته بتوبک کان خیراً لک و لذا کان المستحب للشهود ترک اقامتها سترأ علی المومن اذا اقتضى ذلک فسأداً، كما يستحب ستر المومن نفسه و التوبه، بل للامام التعریض بالتّریغیب عن اقامتها» نجفی، محمدحسن، جواهرالکلام، جلد ۴۱، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۶ قمری، ص ۳۰۷

حکم زناى غيرمُحصنه مى فرمايد: «هر يك از زن و مرد زناكار را صد تازيانه بزنيد و رأفت نسبت به آن دو نفر نبايد مانع اجراى حكم الهى شود...».

اگر چه اجراى حدود بخصوص مجازات رجم، با توجه به احراز شرايط آن بسيار كم اتفاق مى افتد، لكن اجراى هرچند اندك آن، علاوه بر اعمال تنبيه بر مجرم، موجب ايجاد يك شرايط روانى ويژه بر ناظران اين صحنه مى شود كه آنان را از ارتكاب عمل مشابه برحذر مى دارد. مجازات رجم در سالهاى اخير، در معرض انتقاد مخالفين داخلى و خارجى قرار گرفته و با ايراد شبههاتى، آنرا غير اسلامى، خشن و مغاير با حقوق بشر قلمداد مى نمايند، لذا در اين پايان نامه در صدد اثبات اسلامى بودن و مشروعيت رجم، جايگاه آن در مبانى فقهى، حقوق كيفرى ايران و همچنين ضرورت اجراى علنى يا غير علنى بودن آن با استفاده از منابع فقهى و حقوقى خواهيم بود.

- مرورى بر فصل هاى پايان نامه

اين پايان نامه مشتمل بر پنج فصل مى باشد :

فصل اول شامل: كليات، مفهوم شناسى اصطلاحات مرتبط با زناى محصنه و رجم، تاريخچه رجم، مبانى و جواز شرعى آن با بهره گيرى از روايات و نظريات نقل شده در كتب فقهاى شيعه و سنى.

فصل دوم شامل: موجبات رجم، ضوابط تحقق زناى محصنه، عناصر تشكيل دهنده، ادله اثباتى و احكام آن.

فصل سوم شامل: اجرا، تشريفات و كيفيت اجراى رجم، ضرورت شركت مردم در اجرا و تعداد آنها، ضرورت علنى بودن و هدف آن و جواز يا منع استفاده از داروهاى بى حسى و يا بى هوشى در اجراى رجم.

فصل چهارم: به موانع اجراى رجم از حيث تأخير، تبديل و سقوط حدّ و نهايتاً در فصل پنجم: نتيجه گيرى و پيشنهاده مطرح مى گردد.

- پژوهش‌های علمی انجام شده‌ی قبلی در ارتباط با موضوع پایان نامه:

در بین آثار حقوقی، راجع به رجم، تحقیق کامل و جامعی وجود ندارد و به جز چند مقاله که اکثر آنها نیز حول چند محور محدود، مشابه و آن هم توسط چند تن از روحانیون ارائه شده‌اند، منبع جامع یا تحقیق و بررسی عمیق و دسته بندی شده‌ای در این زمینه دیده نشده است و این منابع حقوقی، بر خلاف کتب فقهی، صرفاً در مبحث دسته بندی مجازاتها، اشاره‌ای به آن نموده و به صورت گذرا به مواد قانونی آن اشاره و به همان موارد مندرج در قانون مجازات اسلامی بسنده نموده‌اند. شاید دلیلش این است که حدّ رجم از مجازاتهای شایع و مبتلابه در جامعه نیست و بسیار به ندرت جاری گشته و به همین لحاظ علمای حقوق، ضرورت تحقیق و تبیین و تفسیر آنها احساس نکرده‌اند. در لذا در این پایان نامه با بهره‌گیری از مقالات ارائه شده و برخی از منابع فقهی، به بررسی جوانب آن در حدّ توان و فهم دانشجویی نگارنده و جایگاه آن در نظام حقوق کیفری ایران پرداخته می شود.

- از جمله سئوالاتی که پژوهشگر، در صدد بررسی و پاسخگویی به آنها می‌باشد، عبارتند از:

- (۱)- آیا حکم رجم در قرآن وجود دارد؟
- (۲)- پیشینه‌ی رجم در حقوق کیفری ایران چه زمانی است؟
- (۳)- ادله‌ی اثبات زنا‌ی مستوجب رجم کدامند؟
- (۴)- آیا حکم حدّ رجم را می توان بصورت غیر علنی اجرا کرد؟
- (۵)- آیا میتوان قبل از اجرای رجم، فرد را بی هوش یا بی حس کرد؟
- (۶)- آیا رجم را می توان به مجازات دیگری تبدیل نمود؟

- فرضیاتی که در این رابطه می توان ارائه داد عبارتند از:

- (۱) - حکم رجم در قرآن وجود ندارد، ولی با استناد به سنت نبی مکرم اسلام (ص) و ائمه‌ی معصوم (ع) و احادیث وارده در این خصوص، شرعی بودن آن به اثبات رسیده است.
- (۲) - رجم در سال ۱۳۶۱ با تصویب قانون حدود و قصاص وارد حقوق کیفری ایران شده است.
- (۳) - زنا‌ی مستوجب رجم با چهار بار اقرار مرتکب یا گواهی چهار شاهد مرد عادل و یا سه مرد به همراه دو زن عادل اثبات می شود.
- (۴) - حدّ رجم را نمی توان به صورت غیر علنی اجرا کرد.
- (۵) - دردناک بودن رجم، شرطی لازم برای آن بوده و بی حس کردن اعضای بدن یا بی هوش کردن وی، به گونه‌ای که درد را احساس نکند، جایز نیست.
- (۶) - بنا به فتوای بعضی از فقها، رجم را در مواردی می توان به مجازات دیگر تبدیل نمود.

- روش مطالعاتی

روش مورد استفاده در این پایان نامه، توصیفی و کتابخانه‌ای است. در روش کتابخانه‌ای از طریق فیش برداری به تحقیق و تفحص در کتب و مقالات حقوقی، مجلات، روزنامه ها، سایت های اینترنتی علمی و حقوقی و آرای فقها پرداخته شده و سپس با تجزیه و تحلیل این مطالب، تحقیق حاضر حاصل شده است.

اهداف این پایان نامه

- (۱) - تبیین و تفسیر مناسب موضوع با مطالعه، جمع آوری تفاسیر، نظرات علمی حقوقدانان، بررسی مبانی و منابع علمی، فقهی، قرآنی و تطبیق آنها با عملکرد قانون موضوعه‌ی ایران می باشند.

۲- کسب آگاهی بیشتر از قوانین الهی و بسط، تفسیر و مطالعه‌ی ریشه‌ی تاریخی موضوع، تطبیق آن با شرع، سنت پیامبر (ص) و ائمه‌ی معصوم (ع) و ریشه‌یابی در منابع فقهی در جهت ارتقای دانش تخصصی.

فصل اول - کلیات

۱-۱- مفهوم شناسی

قبل از ورود به بحث اصلی پایان نامه، لازم است تا نگاهی به مفاهیم اصطلاحات مرتبط به حدّ رجم از قبیل: حدّ یا حدود، زنا و زناى محصنه، احسان و رجم داشته باشیم.

۱-۱-۱- مفهوم حدود

حدود را باید در دو مبحث جداگانه با عناوین حدّ عام و خاص معنی کرد تا بدینوسیله جایگاه هریک از آنها در اجرای مجازات شرعی و قانونی و همچنین مصادیقی از آن که در این پایان نامه مورد بهره برداری قرار گرفته است، مشخص گردد. همانگونه که از ظاهر این عبارات مشخص است، قاعده‌ی عموم و خصوص جاری است و مسلماً حدّ خاص، عام را تخصیص خواهد زد.

حدود جمع حدّ است و حدّ در لغت به معنی «مرز، اندازه، کرانه و نهایت هر چیز»^[۱] است. در اصطلاح فقه اسلام، «به معنای کیفر و عقوبتی است که از جانب شرع برای مکلف به جهت ارتکاب معصیت تعیین شده است»^[۲] و «یا به معنای عقوبتی است که بدن را درد می آورد و میزان آن را شارع معین کرده است»^[۳].

تعریفی را دکتر هوشنگ شامبیاتی به نقل از علامّه حلی (ره) این چنین بیان کرده است: «حدّ، شرعاً عقوبتی است که به ایلام و درد آوردن بدن مکلف از جهت گناه او تعیین میگردد، در صورتیکه کمیت آن را شرع معین نموده باشد»^[۴].

از نظر حقوقی در تعریف حدّ اینگونه آمده است: «مجازات مصرّح در قانون جزاست. این مجازات، بدنی بوده و حدّاقل و حدّاصغر ندارد. در اصطلاح به معنی مطلق مجازات است، خواه مصرّح در قانون جزا باشد یا به اختیار قاضی (تعزیر) باشد و به معنی قانون الزامی (امر و نهی) نیز آمده است»^[۵].

طبق این تعریف، حدّ در معنایی استعمال می گردد که اعم از حدّ به معنی خاص (که در ادامه خواهد آمد) و همچنین تعزیر و دیات و قصاص می باشد.

حدّ خاص جزیی از حدّ عام است و در واقع به آن تخصیص زده می شود و منظور مجازاتهایی هستند که برای جرایم خاصی توسط شارع تعیین شده است. قانون کیفری ایران نیز با بهره گیری از تعاریف فقهی و

^۱ - سعیدی پور، محمود، فرهنگ خرد، انتشارات فخر رازی، ۱۳۷۰ شمسی

^۲ - اشراقی، ولی الله، تفسیر شاهی، تبریز، سروش بازار شیشه گرخانه، ۱۳۸۰ قمری، جلد ۲، ص ۶۵۵

^۳ - شیروانی، علی، ترجمه‌ی لمعه‌ی دمشقیه، قم، دارالفکر، ۱۳۷۴ شمسی، جلد ۲، ص ۳۲۸

^۴ - شامبیاتی، هوشنگ، حقوق جزای عمومی، تهران، پازنگ ۱۳۷۲ شمسی، جلد ۲، ص ۲۷۳

^۵ - جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران، گنج دانش، چاپ هشتم ۱۳۷۶ شمسی

حقوقی، تعریفی از حدّ ارائه داده است. ابتدا در ماده‌ی ۱۲ قانون مجازات اسلامی، مجازات را به پنج دسته (حدود، قصاص، دیات، تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده) تقسیم و بعد به موجب ماده‌ی ۱۳ در تعریف حدّ آورده است: «حدّ به مجازاتی گفته می‌شود که نوع، میزان و کیفیت آن در شرع تعیین شده است»^[۱]

مدونین لایحه‌ی جدید پیشنهادی قانون مجازات اسلامی^[۲] هم به این تعاریف توجه داشته و در دو ماده به تعریف آن پرداخته‌اند:

اول در ماده‌ی ۲-۱۲۱ لایحه آمده: «حدّ، مجازاتی است که نوع، میزان، کیفیت و مورد آن در شرع مقدّس تعیین شده است و قابل تبدیل یا تخفیف یا تعطیل نمی‌باشد» و دیگری در ماده‌ی ۱-۲۱۱ که با تعریف مجدد آن گفته است: «مجازات است که در شرع مقدّس برای جرایم خاص و به میزان و کیفیت معینی مقرر گردیده و قابل تبدیل یا تخفیف و یا تعطیل نمی‌باشد و...».

صرف نظر از ایرادی که به نحوه‌ی تدوین قانون از حیث تکرار یک موضوع در دو ماده‌ی جداگانه می‌توان ارائه داد، منظور ما در این مفهوم، هر نوع عملی که از نظر شرع و قانون کیفری منع شده باشند، مشمول این تعریف می‌گردند.

مطابق این تعاریف کیفیت، میزان، نوع و حتّی جرم مربوط به حدّ خاص را شرع معین کرده است. مانند صد ضربه تازیانه برای زنای غیر محصنه و یا رجم برای زنای محصنه. به بیان دیگر، کیفرهایی که کمّ و کیف آن کاملاً معین شده و کسی حقّ کمّ و زیاد کردن آنرا ندارد».

در این پایان نامه، یکی از موارد مشمول حدّ خاص، یعنی «زنا» و آنهم از نوع «زنای محصنه» و مجازات مخصوص به آن، یعنی «رجم» پرداخته خواهد شد.

به موجب مواد ۶۳ قانون مجازات اسلامی و ۳-۲۱۱ لایحه، یکی از جرایمی که در شرع مقدّس، برای آن حدّ تعیین شده، زنا می‌باشد. ضروری است تا به لحاظ تکمیل سلسله‌ی بحث و تبیین کامل موضوع و هم از جهت اینکه اکثر قواعد و ضوابط مربوط به زنای غیر محصنه یا باکره در زنای محصنه نیز جاری و ساری می‌باشد، ابتدا زنا و متعاقب آن «زنای محصنه» را با بهره‌گیری از نظرات فقهی و حقوقی، شناسایی

^۱ - قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۷۵ شمسی

^۲ - این لایحه به مجلس شورای اسلامی ارائه شده که تا تاریخ نگارش این پایان نامه به تصویب نرسیده است.